

Akceschopnost ČBA v řešení regulatorních výzev roste

Co za tímto růstem stojí? Podle hlavního právníka a náměstka České bankovní asociace (ČBA) je to právě nárůst nových regulatorních požadavků, které přicházejí jak ze strany českých, tak i evropských zákonodárců.

Jak vlastně probíhaná komunikace mezi ČBA a regulátorem? Jaký hlas mají české banky na evropské úrovni? A které nejsignifikantnější regulatorní otázky v poslední době ČBA řeší, popřípadě bude řešit? Právě na to odpovídá Filip Hanzlík.

V České bankovní asociaci jste už od roku 2012, jak se za tu dobu finanční legislativa vyvinula? Dá se říci, že se legislativní problémy spíše řeší, anebo naopak neustále nabalují?

Když jsem na začátku roku 2012 do ČBA nastoupil do pozice hlavního právníka, byl v plném proudu projekt implementace nového občanského zákoníku. To byla masivní akce, v rámci které ČBA ve spolupráci s řadou advokátních kanceláří, ale také s několika ministerstvy a se zástupci justice pořádala desítky či spíše stovky seminářů, workshopů a přednášek pro členské banky tak, aby se mohly včas a řádně připravit na velké množství změn, které NOZ přinesl. Banky to zvládly bravurně. Z dnešního pohledu se ta doba jeví téměř idylicky, mimo jiné proto, že šlo o úsilí veskrze pozitivní, které bylo charakterizováno snahou o spolupráci a vzájemnou pomoc, a to včetně zapojení již zmíněných útvarů státu, v první řadě Ministerstva spravedlnosti. Od té doby mívám občas pocit, jako by banky byly vnímány ze strany politické reprezentace spíše jako terč. Tady lze zmínit třeba naprosto nesmyslné a nepromyšlené návrhy na zákaz reklamy na spotřebitelské úvěry. Podobně tak se železnou pravidelností čelíme snahám o zastropování RPSN, které se vždy tváří jako součást snahy ochrany spotřebitele, ale ve skutečnosti by zejména vůči ekonomicky slabším a nejslabším spotřebitelům působily vysloveně negativně. Velkým legislativním tématem bývají změny insolvenčního práva, což se naposledy v plné síle projevilo při projednávání tzv. oddlužovací novely v roce 2019. Neméně významnou položkou jsou také (neustále) změny procesních předpisů, zejména občanského soudního řádu a exekučního řádu, a vůbec problematika exekucí. Z té se stalo v poslední době politicky extrémně nabitě téma, kterému jako fetiš vévodí nekončící debaty o zavedení teritoriality soudních exekutorů. V téhle souvislosti se také velmi snažíme o pokud možno od emocí oproštěnou debatu k tématu tzv. chráněného účtu.

Velmi intenzivně se také zapojujeme do debaty nad návrhem zákona o hromadném řízení, kde se i díky našemu soustavnému poukazování na nedostatky a nebezpečí původního návrhu z dílny ministerstva spravedlnosti podařilo dosáhnout toho, že byl opuštěn původní model právní úpravy, silně inspirovaný americkým systémem class action, ale také tzv. investorský model financování hromadných žalob. Ale abych nemluvil jen negativně, rád bych zmínil z mého pohledu až modelově dobrou spolupráci a komunikaci mezi ministerstvem financí a finančním sektorem při přípravě nového zákona o spotřebitelském úvěru v roce 2016. Ve spolupráci s Českou asociací pojišťoven se pak podařilo prosadit velmi rozumné uspořádání poskytování tzv. flotilového pojištění. Nakonec nemohu vynechat projekt SONIA/BankID, tedy elektronickou bankovní identitu. Tato legislativní iniciativa, zaštiťená a projektově vedená ČBA, bude myslím zásadním příspěvkem k digitalizaci české ekonomiky včetně bankovníctví. Takže abych to uzavřel, v legislativní činnosti lze z pohledu bank nalézt i pozitivní momenty, ale obávám se, že nepřevažují.

U vás jakožto hlavního právníka se veškerá regulatorní témata a problémy setkávají, přičemž následně je jako asociace řešíte. Jak se vlastně staví k nové problematice banky? Je nějaká oblast, kde by spolupráce mohla být ještě efektivnější (např. rychlost reakcí atd.)?

Troufám si říct, že akceschopnost ČBA v oblasti řešení nejrůznějších regulatorních témat roste s náročností úkolů a výzev, které před nás jednotlivé resorty a zákonodárci staví. Podstatou práce ČBA a jejich jednotlivých komisí a pracovních skupin je konsenzus, a to jak při identifikaci témat společného zájmu, tak i v nalézání řešení nebo při formulaci reakcí na jednotlivé náměty a návrhy. To sice znamená, že se některým tématům jako asociace nakonec nevěnujeme, ale těch je naprosto minimum, nicméně v těch ostatních oblastech je naše reakce navenek o to silnější a přesvědčivější, že je skutečně sdílená naší členskou základnou. Mám za to, že v poslední době vzrostlo a vzrůstá povědomí našich členů o ČBA coby užitečné, efektivní a respektované platformě obhajoby zájmů bankovního sektoru. Ruku v ruce s tím pak pozoruji i chuť členských bank se na činnosti asociace aktivně podílet a přispívat svou

expertizou i lidskými zdroji k úspěšnému plnění našich úkolů.

Na druhou stranu máte také nejbliž ke komunikaci s regulátorem a dohledem. Jak hodnotíte tuto komunikaci? Je nějaká oblast, která má rezervy?

Nastavení racionální, věcné a otevřené komunikace s regulátorem a s dohledem považuji za naprosto zásadní a nikdy nekončící úkol pro vedení ČBA. A myslím, že i toto se vcelku daří. Spolupráce s Ministerstvem financí je velmi dělná. Pokud jde o ČNB, máme nastavený celkem pravidelný mechanismus setkávání a odborných diskusí mezi jednotlivými komisemi ČBA a zástupci sekce dohledu ČNB, na kterých si vyměňujeme názory na vyhodnocení zkušeností a poznatků z různých aspektů dohledové činnosti ČNB, což je velice cenné pro obě strany. Velmi dobře také probíhá spolupráce na tématech platebního styku, reportingu a statistiky a určitě bych nechtěl opomenout zmínit, že máme velmi kvalitní dialog o převážně většině regulatorních trendů a třeba o pravidlech pro konsolidaci a ozdravné postupy v bankovníctví. Kromě toho se rýsuje, a o to bych velmi stál, možnost konzultací s představiteli sekce regulace o tématech společného zájmu v oblasti legislativní. Nemělo by jít o žádnou formální strukturu, spíše o výměnu názorů na některá zásadní legislativní témata třeba i ve velmi rané fázi legislativního procesu. Je mi jasné, že z povahy věci nikdy nebudeme s regulátorem a dohledovým orgánem takřkajíc na jedné lodi, to ani není možné, ale zastávám názor, že čím víc spolu budeme mluvit a budeme k sobě upřímní a otevření, tím větší šance je vyhnout se případným nedorozuměním nebo nepříjemným překvapením.

Bavíme-li se o komunikaci s regulátorem, jaký má ČBA prostor v rámci ovlivňování finálního znění zákona?

Snažíme se využívat všech možností, jak se podílet na odborné debatě o výsledném znění zákonů, které nám pravidla zdejšího legislativního procesu nabízejí. Samozřejmostí je průběžný monitoring legislativních návrhů z databázi typu VeKLEP, ale také z informačního systému Poslanecké sněmovny a Senátu. Následně zpracujeme konkrétní připomínky a uplatníme je v meziresortním připomínkovém řízení. Trochu mě mrzí, že ČBA nemá

status připomínkového místa, přinejmenším pro určitý věcně vymezený okruh legislativních návrhů, a rád bych se pokusil to výhledově napravit. V řadě případů ale dochází k tomu, a to opravdu velmi oceňuji, že nás některá ministerstva, nejčastěji ovšem „naše“ resortní ministerstvo financí, osloví přímo s výzvou k předložení připomínek či námětů a návrhů. Děje se tak buď formou veřejné konzultace ještě před tím, než je zahájeno oficiální připomínkové řízení, nebo výzvou k účasti na meziřesortním připomínkovém řízení, následkem čehož se s námi pak zacházeno v daném případě jako s připomínkovým místem. No a poté se samozřejmě snažíme pečlivě vysvětlovat naše postoje, obavy a návrhy poslankyním a poslancům v rámci parlamentního, a především výborového projednávání námi sledovaných zákonných předloh. Stejně tak komunikujeme i v Senátu, což bývá obtížnější především proto, že horní komora má k projednání návrhů zákonů z Poslanecké sněmovny jen 30 dnů, a to včetně těch nekomplikovanějších předloh, což považuji za nešťastné a přimlouval bych se za prodloužení této lhůty. Tuto činnost – ano, lobbying – vykonáváme vždy zcela transparentně, nijak se prosazováním zájmů a potřeb bankovního sektoru netajíme, ale zároveň se ji snažíme vždy provádět na zcela věcné a odborné bázi, tedy neděláme „politiku“. V neposlední řadě se také v závislosti na konkrétních tématech snažíme budovat efektivní názorové koalice, nejčastěji s ČLFA, ale také s Českou asociací pojišťoven, Hospodářskou komorou, Svazem průmyslu a dopravy, AKAT a dalšími subjekty.

Když už jsme u toho vlivu, ČBA je v kontaktu také s evropskými orgány. Jak tam probíhá komunikace a jak v této rovině můžete ovlivňovat finální nařízení?

Na evropské úrovni je to samozřejmě o několik řádů složitější, protože v unijním prostředí se prolíná nesmírné množství zájmů a tlaků nejrůznějších subjektů, to vše násobeno dvaceti sedmi specifickými okolnostmi jednotlivých finančních trhů. Jisté je, že sami, tedy sólojízdou ČBA, bychom nezmohli vůbec nic. To je také důvod, proč je ČBA již řadu let aktivním členem Evropské bankovní federace, která sdružuje bankovní asociace všech členských států EU, a navíc ještě Švýcarska, Lichtenštejnska, Norska a nově, nebo spíš staronově, i Velké Británie. Evropská bankovní federace, která samu sebe (a právem) označuje za „hlas evropských bank“, je pak velmi profesionální těleso. Kromě toho ale jako ČBA pěstujeme i dost zajímavou regionální, až nadregionální spolupráci s bankovními asociacemi Slovenska, Polska, Maďarska, Slovinska, Chorvatska a nejnověji také Bulharska a Rumunska. S jejich zástupci se pravidelně dvakrát do roka setkáváme na platformě nazvané V8 a vyměňujeme si zkušenosti např. z implementace a praktické realizace evropských předpisů, ale jsme připraveni i k užší spolupráci nad tématy společného zájmu například na úrovni Evropské bankovní federace, aby tam výrazněji zazněl i hlas středoevropských bank. Navíc momentálně jednáme s Polskou bankovní asociací o možných parametrech užší spolupráce při využití jejího stálého zastoupení v Bruselu, zejména s cílem přímo a cíleně oslovovat členy

Evropského parlamentu, a to nejenom z našich dvou zemí, a samozřejmě i další relevantní „hráče“ na evropské mocenské šachovnici.

Jaké jsou nejčastější názorové rozdíly mezi jednotlivými zástupci bank právě na evropské úrovni? Liší se značně pohled větších a menších ekonomik?

Rozdílná velikost ekonomik, které jednotlivé bankovní sektory obsluhují, jistě hraje svoji roli, ale neřekl bych, že je to zcela určující faktor případných názorových rozdílů. Jde také o strukturu těchto ekonomik, třeba i míru jejich digitalizace, ale i například o to, jak moc je ta či ona ekonomika závislá na využívání neobnovitelných zdrojů energie. Svoji roli ale může hrát i struktura samotného bankovního systému té které země, v některých státech vidíme třeba nezanedbatelné množství různých regionálních bank nebo kampeliček, jinde zase existují nikoli nevýznamné vlastnické podíly státu v jednotlivých bankách. Dosti zásadní roli ale hraje dělicí linie zemí eurozóny na straně jedné a zemí, které si ponechaly svou národní měnu. Vzpomínám si, že když vznikala tzv. bankovní unie, velkým tématem v rámci Evropské bankovní federace bylo, jak přizpůsobit organizačně aktivity federace skutečnosti, že bankovní unii se fakticky vytvořila dvoustupňová struktura, kdy některá témata zůstala společná všem evropským bankám a jejich asociacím, ale pro členské subjekty bankovní unie přibyla ještě další agenda. Po několika letech od vzniku bankovní unie se, myslím, ukázalo, že ta dvoustupňovost není tak velká, jak by se na počátku mohlo jevit, a že drtivá většina témat, kterými se federace zabývá, je relevantní pro všechny její členy bez výjimky.

Odbočme od obecnosti a pojďme se podívat na konkrétnější regulace. Která z regulatorních novinek posledních let byla pro vás největším oříškem?

V poslední době byla asi nejnáročnější jednání o výsledném znění tzv. oddlužovací novelly insolvenčního zákona, která trvala prakticky rok. Nás nejvíce trápilo původní koncepční nasmlouvání novely reprezentované onou tolik diskutovanou nulovou variantou oddlužení, kterou jsme považovali za nebezpečnou a vlastně nespravedlivou. Myslím, že nakonec se podařilo dosáhnout křehkého, ale zároveň funkčního kompromisu, kdy se povedlo oddlužovací řízení otevřít významně širšímu okruhu spotřebitelů, ale zároveň se podařilo zachovat korektiv spočívající v onom „semaforu“, který otevírá prostor k individuálnímu přístupu vůči jednotlivým dlužníkům a dokáže zohlednit jejich reálné možnosti a schopnosti splácet, vyzývá je ke splacení alespoň 30 procent pohledávek, ale současně v rozumné míře zohledňuje i to, že se to některým z nich i přes upřímně vyvinutou snahu nemusí povést, a přesto oddlužení dosáhnou. Jediné, co mi na těch debatách občas vadilo a iritovalo mě, byla snaha některých aktérů o neúměrné vyhrcování jak v obecně politické, tak i v jakési morální rovině,

kdy se své názorové oponenty, zejména pak odpůrci nulové varianty, snažili vykreslovat jako asociální utlačovatele dlužníků, jako někoho, kdo v podstatě nepatří do slušné společnosti. Něco podobného mimochodem zažíváme i v současných debatách o změnách exekučního řízení, kdy je jablkem sváru pro změnu teritorialita soudních exekutorů. Podobně intenzivní byla i jednání o novém zákonu o spotřebitelském úvěru. No a mohu-li se pokusit o odhad, pak letos, nakolik tedy koronavirová pandemie dovolí, bude největším tématem právní úprava hromadného řízení a ovšem i změny exekučního či obecněji vymáhacího řízení.

Bavíme-li se o insolvenčních a exekucích, jakého procenta bankovních klientů se tato problematika týká a jak velké ztráty by to mohly pro banky být?

V každém případě můžeme na základě našich poznatků říct, že banky nejsou zdrojem nezdravého nebo toxického zadlužování a s tím souvisejících dluhových a exekučních pastí a spirál, to je celkem jednoznačné. Ohledně hypotečních úvěrů jsou české banky součástí zcela elitní evropské skupiny bank, neboť podíl hypotečních úvěrů v ohrožení je nižší než jedno procento, což je obrovský úspěch a svědčí to o vysoce obezřetném přístupu bank při poskytování úvěrů. Stejně tak patří české banky k nejlepším v Evropě, i co se týče podílu běžných spotřebitelských úvěrů v ohrožení. Počty klientů čelících exekuci se samozřejmě liší podle klientského portfolia jednotlivých bank a taky samozřejmě v závislosti na celkovém počtu klientů, ale celkově lze říct, že z hlediska bankovního sektoru to nepředstavuje zásadnější problém.

Do Poslanecké sněmovny se má letos posunout také návrh o hromadných žalobách. Známe už jeho finální podobu? Jaký bude mít tento zákon dopad na fungování bank?

Vládní návrh zákona o hromadném řízení už dokonce ve sněmovně je, a to od 6. března 2020, jedná se o sněmovní tisk 775. O dopadu na podnikání bank je zatím předčasně hovořit už proto, že vládou schválená podoba návrhu zákona s velkou pravděpodobností projde nejspíš i dosti zásadními změnami. Obecně mohu říct, že možnost spotřebitelů uplatňovat své nároky formou hromadného řízení nepochybně ujmeme, jde o efektivní a trendový nástroj ochrany spotřebitele a předpokládám, že k přijetí této právní úpravy dojde. Naprosto zásadní, a tímto směrem také napřeme své maximální úsilí, je ovšem v co největší míře omezit možnost zneužití tohoto nástroje k podávání šikanózních či vyděračských žalob, pro vyřizování si účtů s nepohodlnou konkurencí apod. Základním předpokladem je z mého pohledu úplná eliminace tzv. odhlašovacího řízení (opt-out) a založení hromadného řízení na principu řízení přihlašovacího. Jinak řečeno, umožníme spotřebitelům využití efektivního, dostupného a srozumitelného nástroje k prosazování jejich práv

v hromadném řízení, ale chtějme po nich zároveň, aby pro toto prosazení alespoň něco udělali, tj. aby nějak, třeba formulářově a relativně jednoduše, projevíli svou vůli, aby identifikovali svůj tvrzený nárok co do osoby, která se ho domáhá, ale také co do důvodu a výše. Nenechme ovládnout hromadné řízení neviditelnou armádou racionálně apatických žalobců, kteří ani nemusí vědět, že někdo i v jejich zastoupení nějaké hromadné řízení vůbec vede. To je totiž palivo pro šikanózní a vyděračské žaloby. Zároveň musíme věnovat pozornost právní úpravě financování hromadných žalob tak, aby se z financování a vedení hromadných řízení nestal jen výnosný a nátlakový byznys různých podnikatelských a zájmových skupin. Bedlivě bude také třeba posuzovat každé slovo v té části zákona, která se věnuje řízení o zpřístupnění důkazního prostředku, aby se z něj nestala jedna velká rybářská síť vhozená do vod korporátního archivu žalovaného – to totiž užce souvisí s existencí odhlašovacího řízení. To lze charakterizovat v řadě případů tak, že na jeho začátku jako žalobce nevím téměř nic nebo jen velmi málo o počtu členů skupiny, velmi těžko mohu odhadovat výši jejich pohledávek, a dokonce mohu mít potíže i s vymezením samotného předmětu takového řízení. No a pokud nevím nic nebo jen velmi málo, pak potřebuji řízení o zpřístupnění důkazního prostředku jako tu rybářskou síť, abych se vůbec něco dozvěděl... o řízení, které sám zahajuji. Poněkud anekdoticky na mě působí, že stát sám sebe vyjímá z okruhu subjektů, proti kterým je možné vést hromadné řízení, ale to je spíše detail.

Dalším procesním předpisem souvisejícím s vymahatelností práva, který v roce 2020 podle vás zcela jistě dozná dalekosáhlých změn, je exekuční řád a s ním související pasáže občanského soudního řádu. Jaký bude mít tato změna vliv na fungování bank?

Myslím, že na fungování bank jako takových nebude mít nijak fatální dopad, to jistě ne, ale může jim coby věřitelům zkomplikovat život a vymáhací řízení celkem jistě pro věřitele prodraží. Ale budme realisté. Exekuce jsou obrovské politické téma, v tom se hodně podobají oddlužení. Současně je třeba uznat, že se jedná o skutečný a závažný sociálně ekonomický problém. Takže snížení počtu běžících i zahajovaných exekučních řízení je jistě žádoucí, otázkou bude, jak nespravedlivé bude výsledné řešení vůči věřitelům, resp. zda bude obsahovat i nějaké kompenzační prvky. Hodně se také mluví o zavedení právní úpravy chráněného účtu. K této debatě jsme připraveni, ale velmi bych se přimlouval, aby byla vedena pokud možno s minimem emocí, a tedy věcně, protože jedině tak budeme s to dopracovat se k ekonomicky akceptovatelnému a v praxi fungujícímu modelu. Především je třeba odolat všem pokušením přenášet na banky povinnosti a náklady, které po nich prostě nelze spravedlivě požadovat, a to včetně nákladů investičních. Banky jsou připraveny poskytnout jednoduchý

”
Transpozice
směrnice
o whistle-
blowingu, jinak
taky směrnice
o ochraně
práv osob,
které oznamují
porušení práva
unie, by pro
banky nemusela
nezbytně
znamenat
dalekosáhlé
změny.

a funkční nástroj, ale není možné z nich dělat administrátory odpovědné za výpočty nejruznějších částek a plateb příslušejících ať už povinnému, oprávněnému nebo exekutorovi. To zkrátka nebude nikdy fungovat.

Dalším tématem je ve všech pádech sklňovaná teritorialita soudních exekutorů, což je podle mého názoru naprosto zavádějící a zejména nic neřešící koncept, tedy s výjimkou administrativního přerozdělení byznysu pro jednotlivé exekutorské úřady. Vyřeší tato úprava problémy s tím, že věřitelé mají mnohdy větší problém splatit náklady za vymáhání než samotnou pohledávku?

To zcela určitě ne. Na straně věřitelů dojde ke zvýšení nákladů vymáhacího procesu, tedy aspoň podle stávajícího návrhu zákona. Ten počítá s povinným placením záloh při zahájení exekučního řízení a také s povinným zastavováním těch exekučních řízení, která po určitou dobu (mluví se o třech až pěti letech) probíhají marně. Zastavení takových řízení může věřitel předejít zaplacením další zálohy. Pevně doufám, že původně navrhovaná povinná záloha ve výši zhruba 2700 Kč neprojde, protože by byla zcela prohibitivní, a tedy neobhajitelná. V kuloárech se hovoří o částce kolem 500 Kč. K tomu je ale třeba připočítat úvahy o tom, že by se povinné zálohy za zahájení exekučního řízení měly platit zpětně i u všech exekučních řízení běžících ke dni nabytí účinnosti novely, pokud u nich nebyla záloha zaplacená dříve. To by při záloze 2700 Kč znamenalo, pokud by všichni věřitelé zaplatili zálohu u všech exekučních řízení, jednorázový transfer ve výši zhruba 14 mld. Kč bez DPH. To je samozřejmě naprosto absurdní. Ale bylo by to také podle mého názoru velmi sporné po právní stránce, protože podle stávající právní úpravy povinnost platit zálohy není dána, resp. záleží na rozhodnutí exekutora, zda a v jaké výši zálohu pro konkrétní řízení požaduje. Věřitel má tedy legitimní a podle mého i zákonem chráněné očekávání, že zpětně nebudou administrativním zásahem měněny podmínky pro zahájení řízení. Pokud jsem mluvil o kompenzačních mechanismech, měl jsem na mysli především úvahu o zaktování pravidel pro snazší daňově účinné odpisy nevymahatelných nebo problematických pohledávek. To by mělo pozitivní motivační efekt pro řadu věřitelů, aby exekuční řízení buď vůbec nezahajovali, nebo aby ho ukončili. Jde o to, že nemalá část věřitelů je za současných podmínek fakticky nucena pohledávku vymáhat formou exekučního řízení, neboť je vázána povinností péče řádného hospodáře nebo odborné péče. Ve velké skupině případů se jedná i o pohledávky různých organizačních složek státu, které jsou zkrátka podle zákona povinné pohledávky vymáhat, a to téměř bez ohledu na jejich výši.

Na evropské úrovni se pak hodně hovoří o problematice zelených financí – European Green Deal. Jaký dopad na financování by tato iniciativa mohla mít?

To ještě v tuto chvíli nevíme, protože ani zdaleka není na evropské úrovni všechno dohodnuto, a už vůbec ne v nějaké právně závazné formě. V pokročilé fázi je problematika tzv. taxonomie, tedy jakéhosi závazného slovníku pojmů udržitelného financování. Ale European Green Deal jako takový byl oficiálně představen jako určitá vize předsedkyně Evropské komise teprve nedávno. Bude jistě předmětem enormních tlaků ze strany jednotlivých členských států EU zejména v závislosti na jejich tzv. energetickém mixu, ale záměry komise znějí každopádně dosti ambiciózně, takže dopady na financování reálné ekonomiky a jeho nová pravidla, principy a priority mohou být potenciálně zcela zásadní. Myslím, že by to regulátoři v EU i mimo ni neměli přehlížet a věřit trhu, že se k tomu postaví čelem, a že by neměli okolo udržitelných financí rozpoutat další kolo regulatorního tsunami. Jsem rád, že si v tomto rozumíme třeba právě s naší centrální bankou.

Snažíme se využívat všech možností, jak se podílet na odborné debatě o výsledném znění zákonů, které nám pravidla zdejšího legislativního procesu nabízejí.

Aby těch regulací nebylo málo, na konci minulého roku mělo dojít k přijetí směrnice o whistleblowingu, na kterou by měla navázat i česká úprava. Co všechno budou muset banky a další finanční instituce udělat, aby jejich postupy byly v souladu se zákony?

To máte pravdu, ale zároveň je třeba říct, že pro banky by transpozice směrnice o whistleblowingu, jinak taky směrnice o ochraně práv osob, které oznamují porušení práva unie, nemusela nezbytně znamenat dalekosáhlé změny. Vycházím především z toho, že ve vztahu k bankám už podobná právní úprava platí, konkrétně je obsažena v § 10a zákona o bankách. To znamená, že banky již nyní mají povinnost zavést pro své pracovníky postupy k internímu hlášení porušení nebo hrozícího porušení zákona o bankách, prováděcích právních předpisů k tomuto zákonu, ale také porušení přímo použitelného předpisu Evropské unie, přičemž tyto postupy se mají uplatnit prostřednictvím zvláštního, nezávislého a samostatného komunikačního kanálu. Netvrdím, že transpozicí směrnice nedojde k některým úpravám tohoto zákonného ustanovení, ale nemyslím, že ty změny budou nějak zásadní. V každém případě se pro banky obecně vzato nejedná o žádnou regulatorní novinku.

V neposlední řadě se na evropské půdě pomalu začíná připravovat jednotná verze AML pravidel. Jak tuto iniciativu vnímáte? Myslíte, že by se mohl usnadnit díky tomu onboarding klientů (např. využití face ID atd.)?

To je jedno z možných vyústění těchto společných AML pravidel. Usnadnění možnosti onboardingu klientů je obecně řečeno ze strany bank atraktivní a vítané, samozřejmě za dodržení nezbytných obezřetnostních pravidel a postupů. Nejsm si ale úplně jistý, jestli se na základě nových evropských AML pravidel vydá regulace zrovna touto cestou. Českým bankám nicméně v každém případě může významně pomoci zavedení systému elektronické bankovní identity, který známe pod zkratkou SONIA nebo BankID. Na druhou stranu se bohužel z tématu AML stává čím dále tím více „megatéma“ AML. A ačkoli se díky novým technologiím v oblasti AML objevila nová rizika, stále se v rámci praní špinavých peněz využívají i klasické metody, jako například členění transakcí na více transakcí pod určitou částku, aby bance nevznikala oznamovací povinnost (tzv. smurfing), krycí společnosti a trusty, vícevrstvé struktury, falešné společnosti, převody atd. Výzvy AML zahrnují tedy nejen potřebu lépe porozumět tomu, jak fungují produkty a služby či jejich kontrolní rámce, ale také uplatňovat vyšší kvalitu kontrol týkajících se identifikace a ověření zákazníka (hloubková kontrola klienta – the customer due diligence – CDD) a hodnocení rizik souvisejících s obchodní činností společnosti a se zákazníky, včetně průběžného sledování transakcí, obchodních vztahů a také chování zákazníků. Informovanost o rizicích a o AML se tak stala první obrannou linií napříč celými organizacemi. Vyhodnocení rizik spjatých se zákazníkem na úrovni přímého kontaktu může pomoci tomu, abychom se vyhnuli přijetí problematického klienta a vytvoření kanálu pro praní peněz. Zařazení požadavků KYC (KYC = know your customer – poznej svého klienta) do pravidelných běžných činností může ve skutečnosti poskytnout konkurenční výhodu. Jak monitorování transakcí (které je zaměřeno na samotnou transakci), tak i sledování chování (které je zaměřeno na kombinaci transakcí, tj. na chování) musí být zavedeno správně, aby bylo možné identifikovat neobvyklé vzorce chování a vydávat varování o rizicích AML, a je to třeba provádět na průběžném a strukturálním základě, za použití odpovídajících nástrojů a procesů. Co se také mění, je úloha compliance. Zatímco před několika lety se mohly útvary AML compliance více soustředit na předpisy, nyní existuje trend, kdy týmy compliance pomáhají při uplatňování a prosazování daného předpisu, což zahrnuje sledování dodržování tohoto předpisu v rámci celé organizace.